

[Time: 3 Hours]

[Marks:100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All questions are important attempt all.
 2. Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Answer in **one or two** sentences.

(20)

- a) Name any two provisions of Regulating Act of 1773?
- b) What was the relevance of Charter Act of 1813 to education?
- c) Who established Theosophical Society in India and what was the object?
- d) What was the purpose of socio religious reforms in India?
- e) What were the objectives of Hunter Commission?
- f) Write any two objectives of Vernacular Press Act, 1878?
- g) Who introduced Zamindari system and why?
- h) Who established The Indian League of America and edited young India?
- i) Describe Praja Mandal movements?
- j) Write any two provisions of Communal Award.

Q.2 Write short notes on **any four** of the following.

(20)

- a) Demands made by moderates.
- b) Gandhi-Irwin Pact
- c) Panchsheel Agreement
- d) Objectives of Swaraj Party
- e) Reforms of Lord Dalhousie
- f) Land Revenue System introduced by Lord Cornwallis.

Q.3 Attempt **any two** of the following.

(12)

- a) Revolutionary and terrorist movements in India rose because of various reasons. The Sepoy Mutiny had already created an impact on the masses and the future generations. The sacrifices made by the nationalists, the spirit of freedom and the need for independence inspired a sense of revenge and hatred to overthrow the imperial rule.
 - 1) Mention the revolutionary activities associated with Savarkar brothers in Maharashtra?
 - 2) Describe the influence of Gadhar party on freedom movement?

b) The Constitution of India abolished untouchability and its practice in all forms. It also enables reservation of seats for Scheduled Castes and Scheduled Tribes in the central and state legislatures apart from reservation of seats in education and employment.

- 1) Explain the role of reform movements in the removal of untouchability.
- 2) Examine the status of SCs and STs in modern India.

c) The Constitutional arrangements under the GOI Act of 1935 conceived the federal structure comprising of British Indian provinces as well as princely India. The states were given full freedom wherever or not to join the federation.

- 1) Explain Dyarchical system of Government at the central level?
- 2) Describe bicameral legislature and the mode of elections?

Q.4 Write **any four** of the followings in detail.

(48)

- a) Enumerate the causes and effects of the revolt of 1857?
- b) Describe in detail Gandhi's contribution towards freedom struggle.
- c) Describe how princely states were integrated to Indian Union with special reference to Hyderabad?
- d) Explain the different factors responsible for the growth of communal politics in India?
- e) Describe the participation of women in India's freedom struggle from 1920-1947.
- f) Write in detail growth and development of depressed classes in India?

[वेळ: ३ तास]

[गुण: १००]

- सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३. मराठी रूपांतराचे आकलन न झाल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका कृपया पाहावी.

प्र.१ एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा.

(२०)

- अ) १७७३ च्या रेग्युलेटिंग कायद्याच्या कोणत्याही दोन तरतुदी नमूद करा.
ब) १८१३ च्या चार्टर कायद्याचा भारतीय शिक्षणाशी कसा संबंध आहे?
क) भारतात थिओसॉफीकल सोसायटीची कोणी स्थापना केली? उद्देश काय होता?
ड) भारतातील सामाजिक व धार्मिक सुधारणेचा उद्देश काय होता?
इ) हंटर कमिशनचा मुख्य हेतू कोणता?
फ) वर्हनाक्युलर प्रेस ॲक्ट - १८७८ चे कोणतेही दोन उद्देश लिहा.
ग) जमीनदारी पद्धतीची सुरुवात कोणी व का केली?
ह) इंडियन लीग ऑफ अमेरिका ची स्थापना आणि तरुण भारतचे संपादन कोणी केले?
ल) प्रजा मंडळ चळवळीची चर्चा करा.
ज) सांप्रदायिक पुरस्कार (Communal Award) च्या कोणत्याही दोन तरतुदी नमूद करा.

प्र.२ संक्षिप्त टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

(२०)

- अ) मवाळवाद्यांच्या मागण्या
ब) गांधी आर्यविन करार
क) पंचशील करार
ड) स्वराज पार्टीचे उद्देश
इ) लॉर्ड डलहौसीच्या सुधारणा
फ) लॉर्ड कॉर्नवालीसच्या जमीन महसूल खात्यातील सुधारणा

प्र.३ कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

(१२)

- अ) भारतात क्रांतीकारक आणि दहशतवादी चळवळीचा उदय होण्यास वेगवेगळी कारणे जबाबदार होते. शिपायांच्या उठावांचा लोकांच्या मनावर व भावी पिढीवर खूप मोठा प्रभाव होता. राष्ट्रवादाने प्रेरित लोकांचे त्याग, स्वातंत्र्याची भावना आणि स्वातंत्र्याची गरज ब्रिटीश राजवटीचा नाश करण्यासाठी बदला आणि तिरस्काराची भावना प्रेरित झाली.
१) महाराष्ट्रातील सावरकर भावांच्या क्रांतीकारक क्रियाशीलतेबद्दल लिहा.
२) भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीवरील गदर पार्टीच्या प्रभावाबद्दल लिहा.

ब) भारतीय राज्यघटनेने अस्पृश्यतेची चालीरीती नष्ट केली. याशिवाय मागासवर्गीय जाती जमातीसाठी राज्य विधिमंडळ व केंद्रीय विधिमंडळात तसेच शिक्षण व नोकरी विभागात आरक्षण मंजूर केले आहे.

- १) सामाजिक सुधारणा चळवळीचे अस्पृश्य निवारणातील योगदान स्पष्ट करा.
- २) आधुनिक भारतात मागासवर्गीय जाती व जमातीची स्थितीबद्दल लिहा.

क) भारत सरकार १९३५ च्या कायद्यांतर्गत घटनात्मक संरचनेनुसार भारतात संघीय संरचना केलेली आहे, ज्यामध्ये ब्रिटीश भारतीय प्रांत व संस्थानिकांच्या राज्यांचा समावेश करण्यात आला आहे. संघराज्यात समाविष्ट होण्याचा किंवा न होण्याचा पूर्ण अधिकार या राज्यांना देण्यात आलेला होता.

- १) केंद्रीय स्तरावरील डायर्किंकल प्रणाली स्पष्ट करा.
- २) बायकॅमरल विधानमंडळ आणि निवडणूक पद्धतीची चर्चा करा.

प्र.४ खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे लिहा.

(४८)

- अ) १८५७ च्या उठावाचे कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील महात्मा गांधींचे योगदान सविस्तरपणे लिहा.
- क) संस्थानिकांचे राज्ये संघराज्यात कसे विलीन केले ते हेद्राबाद राज्याचा विशेष विलिनीकरणाच्या संदर्भात लिहा.
- ड) भारतातील जातीयवादी राजकारणाच्या विकासासाठी जबाबदार वेगवेगळ्या घटकांची चर्चा करा.
- इ) भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील १९२०-१९४७ च्या दरम्यान महिलांच्या सहभागांबद्दल लिहा.
- फ) भारतातील वंचित जाती जमातीच्या वाढ व विकासाबद्दल लिहा.
